

الشمس
الحمراء

- سرشناسه: مطهری، مرتضی، ۱۲۹۸ - ۱۳۵۸.
Mutahhari, Murtaza
- عنوان قراردادی: پیرامون انقلاب اسلامی. آلبانیایی.
عنوان و نام پدیدآور:
- Koncepti i Republikës Islamike te Iranit (Nje analize e
Revolucionit Islamik ne Iran)/ Murteza Mutahhari; përktheu
nga anglishtja: Edlira Osmani.
- مشخصات نشر: قم: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۳ = ۲۰۱۴ م.
مشخصات ظاهری: ۸۰ص:
- فروست: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ؛ ۵۲/ب/۱۰۵/۱۳۹۳،
نماینده آلبانی: ۹.
- شابک: 978-964-195-883-3
- وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: آلبانیایی.
- موضوع: اسلام و سیاست -- مقاله ها و خطابه ها؛ اسلام و مسائل اجتماعی --
مقاله ها و خطابه ها؛ ایران -- تاریخ -- انقلاب اسلامی، ۱۳۵۷ --
مقاله ها و خطابه ها
- شناسه افزوده: عثمانی، ادلیرا، ۱۹۸۷ - م.
شناسه افزوده: Osmani, Edlira
- رده بندی کنگره: ۱۳۹۳ ۴۹۵۱۳ ۰۴۹۵۱۳ پ۶/م/۲۳۱ BP
رده بندی دی وی بی: ۲۹۷/۴۸۳۲
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۴۴۷۷۳

Koncepti i Republikës Islamike të Iranit

Autori

Murteza Mutahhari

Përktheu nga anglishtja

Edlira Osmani

Al-mustafa International
Translation and Publication Center

PËRMBAJTJE E LËNDËS

Fjala e botuesit.....	7
Hyrje nga përkthyesi.....	9
Çfarë është një republikë islamike?.....	13
Pse nuk e quajmë atë Republikë Islamike Demokratike?.....	17
Çfarë ndodh me liritë demokratike të njerëzve, kur Republika Islamike, e drejtuar nga <i>Valiu Fakih</i> , kthehet në një teokraci?.....	25
Si mund t'i përballojë problemet bashkëkohore një republikë islamike, me ligje të shkruara një mijë e katërqind vjet më parë?.....	35
Pse të mos përpiqemi për një sintezë ideologjike ndërmjet Demokracisë dhe Socializmit - në njërën anë - dhe Islamit në anën tjetër?.....	43
Sa mirë mund të analizohet Revolucioni në Iran?.....	49
Sa mirë mund të forcohet dhe të zgjerohet Revolucioni Islamik në Iran?.....	71

Fjala e botuesit

Lëvizja jonë e brendshme islame i solli botës një skenë rilindjeje të ndikimit historik të Mesazhit Hyjnor. Ajo u dha njerëzve një ndjenjë mirëqenieje, në atë çka Islami përcjell, në kuptim të një qeverie të përgjegjshme dhe harmonike. Qasja ndaj të varfërve dhe të pambrojturve në mbarë botën premtan një model qeverisjeje të bazuar në ndershmëri dhe drejtësi.

Pjesa tjetër e botës është duke pritur një model qeverisjeje si ai që po merr hov në Republikën Islamike të Iranit. Brezat e sotëm duan të kopjojnë modelin e një qeverisjeje të vërtetë dhe praktike. Vendet myslimane apo myslimanët kudo nëpër botë po bëjnë të njëjtën gjë. Ata duhet të kalojnë kufizimet e vendosura nga neokolonialistët perëndimorë dhe lindorë. Aftësia e tyre për të vetëvendosur mbi linjat islame duhet të fuqizohet.

Ata duan një fillim dhe një sistem të përgjegjshëm vetëqeverisës. Ata kanë nevojë për një sistem që nuk është kundër vlerave njerëzore dhe njerëzimit në tërësi. Kërkojnë një program të tillë që të jetë përtej vlerave materialiste. Me fjalë të tjera, duan të anashkalojnë modelet perëndimore e lindore të materializmit, autoritarizmin dhe mosvlerësimin e moralit që ndeshet në të ashtuquajturën “Bota e Tretë”.

Shkurtimisht, bota e privuar, e shfrytëzuar dhe e shtypur, myslimane dhe jomyslimane po bëhet gjithmonë e më e vetëdijshme për fuqinë e të mirave universale që Revolucioni Islamik sjell. Shpresat dhe dëshirat e tyre duhet, gjithashtu, të realizohen. Si rrjedhojë, interesi i tyre për përvojën tonë është mëse i kuptueshëm.

Revolucioni ynë ka një rrugë të gjatë përpara. Ne kemi ende punë për të bërë, për të lëvizur nga rruga jonë të gjitha pengesat satanike.

Jemi ende në proces të njohjes dhe të zëvendësimit të të gjitha ndikimeve djallëzore, kështu që të gjitha përpjekjet e Revolucionit Islamik janë të qëndrueshme.

Megjithatë, çfarëdo që ne kemi arritur deri tani, ka ngacmuar interesin e të privuarve dhe të të dobëtëve në mbarë botën, qoftë edhe në mënyrë ideale.

Botuesi i këtij libri, që është një fondacion islam jofitimprurës, ndihet i motivuar nga përgjegjësia dhe interesi i lexuesve në mbarë botën. Ne e kemi për nder t'i ofrojmë lexuesit seri të mendimit islam, një format të lexueshëm në gjuhën angleze¹.

Ky libër përfaqëson botimin e parë të serive të konceptit islam. Për këtë, ne kemi zgjedhur një shpjegim të përpiktë, të dhënë nga i ndjeri martir Allame Mutahhari, në një intervistë televizive, marrë nga një lektor universiteti. Intervista është dhënë në atë kohë kur opinioni publik po kristalizohej në favor të Republikës Islamike, pak përpara sesa masat të votonin në mënyrë masive për të, duke shokuar forcat djallëzore.

Ne besojmë që të gjithë lexuesit, veçanërisht ata me formim intelektual, të gjejnë shpjegime rreth Revolucionit në Iran dhe të dallojnë me mjaft interes Republikën Islamike. Çdo gjë jepet pa rezervë, në mënyrë që bota të informohet sa më gjerësisht, në mënyrë korrekte dhe të qartë për Islamin dhe manifestimin praktik të tij nëpërmjet Republikës Islamike. Ne shpresojmë që në një të ardhme, të dobëtit dhe të privuarit, kudo që janë nëpër botë, të gjejnë në përpjekjet islame jo vetëm inkurajim, por edhe shembull. Gjithashtu, shpresojmë se disa nga lexuesit do të duan ta publikojnë këtë libër, duke e përkthyer në gjuhët e tyre, si një propagandë të mëtejshme të koncepteve islame.

Ali Islami

Fondacioni "Be'thet"

1. Bëhet fjalë për botimin në anglisht të këtij libri, prej edhe nga është përkthyer në shqip. (Shënim i redaksisë)

Fjala e përkthyesit

Përafërsisht 2370 vjet më parë, Platoni themeloi një shkollë filozofie, të quajtur “Akademia”, vetëm pak kilometra larg Athinës. Kurrikula e saj ishte e bazuar në idetë e hedhura nga Sokrati, në kontekstin e trajnimit të mendjeve të atyre që mund të bëheshin “qeverisës-filozofë të drejtë të një qytet-shteti ideal”. Akademia e Platonit u përpoq të përmirësonte praktikën mësimore të kohës (orientuar drejt gjimnastikës për trupin dhe muzikës për shpirtin) dhe me një theks të veçantë, se si të mendosh me terma abstraktë.

Filozofia e saj theksoi “të vërtetat e përjetshme, idetë apo idealet, të përfshira në dialektikën, nën dritën e Idesë së të Mirës”. (“Ashtu siç është dielli për botën e të parit, ashtu është edhe e mira për botën e mendjes.”) Akademia e Platonit u përpoq të krijonte dashamirësi të dijes, të cilët do të merrnin “kënaqësinë më të madhe” nga “bota më e pandryshuar e të vërtetës dhe e qenies reale”, ndjekur nga “kënaqësitë e fitores, të nderit dhe nga përmbushja e dëshirave”.²

Sipas ideve të Sokratit, një drejtues-filozof i drejtë përfaqëson një produkt të një procesi fisnik të një edukate morale të orientuar, një proces që çon në asimilimin e njohurive, “në pastrimin e ekstravagancës”.³ Baza e moralit, në këtë rast, ndryshon sipas subjektit, që nga koha kur njeriu është akoma në çerdhe e deri në zhvillimin e një të ardhmeje tërësisht njerëzore, të kuptimit të koncepteve matematikore dhe të shprehjeve të dhëna.

Në kontekstin e “angazhimit të dyfishtë”, ndërveprimi i drejtësisë së Sokratit heq një paralele ndërmjet tipareve të një shpirti individual

2. John Clive Graves Rouse: Summary of the Republic (Book VI, IX), *Great Dialogues of Plato*, përkthyer nga W.H.D. Rouse, The New American Library, Inc., New York, Twentieth printing, f. 122, 124.

3. Ibid. (Book II), f. 119.

dhe partnerëve të tyre në shoqëri. Tiparet individuale ishin ndarë në: arsye, shpirt dhe pjesa e dëshirave. Pjesët partnere të shoqërisë janë:

1. një klasë sunduese filozofësh, statusi i të cilëve ishte goxha i korruptuar nga jeta aristokrate;

2. klasa ndihmëse, nderdashëse (e kamur, timokratike), e ushtarakëve;

3. klasa e oligarkëve, kënaqësidashësit, të aftë për të rënduar gjendjen e të varfërve, vetëm si rezultat i suksesit të rebelimit të tyre dhe eksperimenteve pa vlerë mbi shthurjet e lirisë demokratike, vetëm e vetëm për të vuajtur edhe një herë nga tirania.⁴

Në mënyrë njaft të natyrshme, Sokrati besonte në superioritetin e njeriut-filozof. Kështu që, në mbështetje të sundimit të dashamirësve të dijës në një qytet, ai u duk se nuk përballonte më shumë se sa “sanksionin mitik të tri metaleve: ar, argjend dhe hekur”.⁵ S’është e çuditshme që thëniet filozofike, që i janë atribuar atij nga ndjekësit e tij, si Platoni, mbetën jobindëse, përveçse trajtimin të mendjes dhe jo materies si thelbësore. Pavarësisht nga kjo, forca e mendimeve provokuese të shpallura ka mbijetuar deri në ditët tona edhe ndër kulturat Perëndimore dhe Lindore, si dhe në degët e tyre në Amerikë e më gjerë.

Institucionet moderne të edukimit dhe të trajnimit synojnë të sjellin sa më shumë frymëzim nga Akademia e lashtë athinase. Vetëm në një kurs të përparuar, ata mund të marrin në konsideratë të flasin për Islamin. Përveç të gjithave, një filozofi islame gjithëpërfshirëse njerëzore e kapërcen jo vetëm materializmin, por edhe tiraninë, korrupsionin e aristokracisë, timokratinë, oligarkinë dhe njeriun demokrat apo socialist.

Koncepti i shtetit islam duhet të jetë i një interesi të veçantë, parë në kontekstin e mëposhtëm. Që të jemi më të saktë, kemi të bëjmë me konceptin e Republikës Islamike. Në një shtet islam, asnjë (mbret, diktator, klasë njerëzish apo një shtet i stilit evropian, “një shtet nacional” si i tërë) nuk mund të pretendojë pavarësi si një të drejtë absolute. Kur’ani e bën të qartë se Zoti

4. Ibid. (Book IV), f. 120; (Book VIII), f. 123

5. Ibid. (Book IV), f. 120.

e krijoi njeriun (43:87) si mëkëmbës të tij (2:30) në Tokë (29:61/ 23:84,85) dhe gjithashtu i nënshtroi atij (diellin, tokën dhe hënën) për nevojat jetësore të njeriut (29:61, 63/ 23:88). Si rrjedhojë, Uniteti Hyjnor (*Tehuid*) dhe sovraniteti i tij absolut mbi krijesat dhe krijimi i Tij, nuk mund të jetë kontradiktor me asnjë apo asgjë tjetër, apo të jetë i parëndësishëm.⁶

Nga sa u tha më sipër, në dispozitat e kushtetutës së Republikës Islamike të Iranit sanksionohet se asnjë ligj ekzistues apo i ardhshëm nuk duhet të jetë në kundërshtim me urdhrat kur'anorë dhe me parimet islame. Kjo është theksuar nga Al'lama Mutahhari, në kontekstin e monitorimit të rolit të *Vali Fakihi* (është dikush që njihet nga populli si një lider i jashtëzakonshëm në fushën e së drejtës islame. Njerëzit e shoqërive islame e marrin për të mirëqenë çdo gjë që thotë ai, kështu që ai njeri, qoftë një president apo një njeri i thjeshtë, duhet të pranojë të udhëhiqet nga doktrina e tij islame.)

Përveç specifikimit të rolit të *Vali Fakihi*-ut⁷, në termat e udhëheqjes ideologjike, përgjigjet e Mutahhariut ndaj pyetjeve të parashtruara rrotullohen rreth Republikës Islamike (duke e dalluar nga "Republika Islamike Demokratike") dhe natyrës islame, përmbajtjes dhe të ardhmes së Revolucionit Islamik në Iran. Ai refuzon prirjen e një republike islamike për t'u bërë autokraci teologjike. Thekson se njerëzit mbeten kureshtarë jo vetëm në

6. Apeli futurist për konceptin e sovranitetit të Zotit është trajtuar edhe në fanta-shkencën e sotme. Për shembull, në pjesën e tretë të trilogjisë *Duna*, Frank Herberti bën një "trazim" të disa koncepteve islame, siç mund të shihet nga ekstrakti i mëposhtëm, relativisht "i pastër": "Universi është i Zotit. Është një gjë e vetme, një përplotësi kundër të gjitha ndarjeve që mund të hamendësohen. Jeta e përkohshme, edhe ajo e vetëdiqshmja, edhe e arsyeshmja, që ne e quajmë të ndjeshme, përbën vetëm një pikë të vogël në gjithësi."

Frank Herbert: *Children of Dune*, New English Library, London, 1977, f. 37.

7. Nuk mungojnë rastet kur konceptet islame janë keqkuptuar ose janë keqinterpretuar nga analistë perëndimorë. Për shembull, në një "analizë të fundit mbi përballjet e Islamit me botën perëndimore sot", "*Wilajetu'l-Fakih*" është marrë në mënyrë shumë literale dhe me mendjemadhësi nga njerëzit. "Qeveria e teologëve" dhe i ashtuquajtura "Shtet Islamik Shi'it", cilësohet si *hierokraci* apo si sundim i klerikëve, si në:

G. H. Jansen: *Militant Islam*, Pan Books Ltd., London, 1981, f. 178.

zgjedhjen e një qeverie islame dhe Vali Fakih-ut, por edhe në forcimin e ligjeve islame, të cilat përmbajnë aftësinë për të sjellë ndryshime të brendshme në përputhje me kërkesat kur'anore.

Përveç të tjerash, një analizë e detajuar e kuptimit dhe e rëndësisë së termave: *Inkilab* apo revolucion, *Beenish Fitri* (këndvështrim personal në përputhje me natyrën më të lartë njerëzore) dhe *Beenish Abzari* (një këndvështrim i orientuar drejt mjeteve që pasqyrojnë mendjet mekanike apo përpjekjet materialiste) janë të domosdoshme. Përshkrimet e apeleve populiste të Imam Khomeinit, aftësitë e tij udhëheqëse, që çliruan fuqinë e shpirtave njerëzorë, duke transformuar ndjesitë e tyre historike të pavlera dhe të vetëmposhtura në një vetëdije të rinovuar për të shkuarën e tyre islame dhe me një sens më të thellë të rithirrjes së vetvetes në Islam, meritojnë, gjithashtu, një vëmendje të kujdesshme.

Gjatë përkthimit të materialit nga persishtja në anglisht është treguar një kujdes i veçantë për të mënjanuar shpjegimet e tepërta dhe për të qëndruar sa më pranë kuptimit origjinal. Në të njëjtën kohë, është mbajtur parasysh dhe përshtatshmëria në gjuhën angleze. Materiali i përdorur për përkthim është i njëjtë me atë të botuar në librin "*Peiramoona Inkilab Islami*".⁸ Po ashtu, janë përfshirë dhe shënime shpjeguese të Mutahharit, të marra nga diskutimet e tij më të hershme në Fakultetin e Shkencave Islame në Universitetin e Teheranit dhe në Mesxhid Farishtey në Teheran.

Shpjegimet e dhëna në paranteza janë përkthimet tona. Aty ku janë përdorur "s.a.s." dhe "a.s." tregojnë lutjet e myslimanëve për bekimet e Zotit mbi Profetin e Islamit, mbi profetët e tjerë dhe mbi imamët. Në gjuhën arabe shkruhen si më poshtë:

Sal'lAllahu 'alejhi ue alihi ue sel'lem - Paqja dhe mëshira e Zotit qoftë mbi të dhe mbi familjen e tij!

صلی الله علیه وآله وسلم
'Alejhi's-selam - Paqja qoftë mbi të! عليه السلام

M. K. Ali

Teheran, 16 Sh'aban 1402 h.

8. *Peiramoona Inkilab Islami*, Sadra Publications, Teheran.

-I-

Çfarë është një Republikë Islamike?

Intervistuesi: Me afrimin e referendumit, disa probleme ideologjike kanë marrë një vëmendje të veçantë nga njerëzit, veçanërisht nga intelektualët. Në këtë intervistë televizive, ne kërkojmë mendimin tuaj për këto pyetje vendimtare.

Pyetja e parë ka të bëjë me konceptet thelbësore të Republikës Islamike. Ky koncept mbase nuk është kuptuar mirë nga ata që përdorin vetëm nocione të dobëta për ta përshkruar atë. Për shembull, disa ndiejnë se mendimi apo rëndësia e Republikës është e bazuar në sovranitetin, në duart e publikut, një lloj vetëqeverisje e njerëzve. Në të vërtetë, struktura ideologjike islame përfshin çdo gjë që i është kushtuar Republikës, sipas një shpjegimi që synon t'i përmbledhë të gjitha, si kriteret islame të një *republike*, ashtu edhe nocionet më popullore të karakterit demokratik. Më konkretisht, ne ju pyesim:

Çfarë është një Republikë Islamike, sipas mendimit tuaj?

Mutahhari: Ne mund të mos bëjmë ndonjë përshkrim të detajuar të Republikës Islamike. Megjithatë mund të themi që dy fjalët, *Islamike* dhe *Republikë*, i referohen përkatësisht një tipi qeverisjeje dhe përmbajtjes së saj ideologjike. Ne jemi të gjithë në dijeni të tipave të qeverisjes, si në të shkuarën, edhe në ditët e sotme. Disa janë formuar nga monarki të trashëgueshme, që ne i njohim sot si monarki apo si sisteme perandorake. Të tjera vende kanë sisteme autokratike, aristokratike apo oligarkike, si dhe kapitaliste.

Sistemi qeverisës nga njerëzit e zakonshëm është një tip qeverisjeje, në të cilin njerëzit zgjedhin udhëheqësin e tyre. Nuk përbën asnjë diskriminim, në bazë të gjinisë, racës apo fesë. E vetmja kërkesë në këtë rast është që votuesit të jenë të një moshe madhore. Zgjedhjet përsëriten një herë në disa vjet, kështu që qeveritë janë të përkohshme. Votuesit mund t'i rizgjedhin të njëjtët pushtetarë për një mandat, dy, tre, madje dhe katër, sipas rastit dhe sipas rregullave kushtetuese. Por, ata mund të zgjedhin edhe të tjerë, që mendojnë se janë më të përshtatshëm për pozicionet publike.

Mbiemri *islamik* paraqet natyrën dhe përmbajtjen e qeverisë. Ai sugjeron se qeveria do të funksionojë në bazë të parimeve dhe rregullave islame.

Ne e dimë që Islami si fe simbolizon njëkohësisht një shkollë mendimi dhe një ideologji gjithëpërfshirëse. Ai mishëron një mënyrë të planifikuar jetese në aspektete shumëdimensionale dhe të lavdishme. Si rrjedhojë, qeverisja islamike nënkupton një formë qeverisjeje, në të cilën Presidenti zgjidhet nga vota e popullit për një periudhë të caktuar kohe dhe ideologjia e kësaj qeverie bazohet në Islam.

Pasaktësitë konceptuale për një Republikë Islamike shpesh vijnë nga supozimi i gabuar se çdo sovranitet nacional i drejtë, është i barabartë për të mos adoptuar politika specifike apo ideologji dhe në sinonim me mos aderimin në asnjë tërësi principesh të veçana intelektuale rreth botës, dhe principeve teorike në lidhje me një mënyrë të veçantë jetese.

Ata që mendojnë në mënyrë të gabuar, siç u tha më lart, thonë se një person nuk është i lirë dhe nuk jeton në Demokraci, kur e identifikon veten e tij me një parti, ideologji, një tërësi vlerash apo me një besim dhe që më pas kërkon zbatimin e politikave dhe rregulloreve përkatëse. Një përfundim i mundshëm i këtij keqkuptimi është nëse në një vend islamik, i përfaqësuar nga shumica, që janë myslimanë të devotshëm dhe/ose tërësisht të dhënë pas parimeve islame, pa pasur asnjë dyshim apo përpjekje për të justifikuar diçka, Demokracia është si pikësynim.

Demokracia është ngushtësisht e lidhur me sistemet e qeverisjes. Në një qeveri demokratike, njerëzit mund të ecin përpara sipas mundësive dhe aftësive të tyre. Megjithatë, nuk mund të përjashtohet që ata ta konsiderojnë veten e tyre të përjashtuar nga çdo shkollë e veçantë mendimi (apo që dikush të ketë pushtetin të mbyllë sytë e mendjes së dikujt ndaj çdo parimi të nënshkruar nga një shkollë mendimi) ose të veprojnë pa pyetur për pasojat.

Në kontekstin e mësipërm mund të ngrihen disa pyetje për përgjigje nga ata zotërinj që duket se nuk e kanë kuptuar si duhet thelbin e Republikës Islamike:

Së pari, a e kuptojnë ata se secili individ duhet të përsosë mënyrën e tij të të menduarit, për t'u bërë sa më demokratik? Anasjelltas, ata sugjerojnë se asnjë individ nuk duhet të pranojë apo të punojë për ngritjen e një shkolle të veçantë mendimi apo duhet të injorojë çdo parim thelbësor të bazuar në një shkollë?

Për më shumë, a e marrin ata parasysh faktin që çdo pranim joskeptik i menjëhershëm i një tërësie parimesh logjike, filozofike, shkencore apo fetare mund të nënkuptojë diçka që e dëmton Demokracinë? Apo ata konsiderojnë jodemokratik atë person që refuzon të besojë apo të pranojë çdo veprim që mund të përbëjë dyshim, sipas këndvështrimit të tij, ndërkohë nuk lejon as të tjerët që të dyshojnë rreth besimeve dhe mendimeve të tyre?

Cilado që të jetë përgjigjja për pyetjet e mësipërme, është për t'u pranuar fakti se për shumicën e popullsisë së Iranit, respektimi i besimit të tyre, Islami, dhe të besuarit me vendosmëri në parimet (pa iu nënshtruar procesit të vetëdyshimit apo skepticizmit) nuk nënkupton asnjë mëkat apo gabim. Ndoshta ajo që konsiderohet si mëkat ose gabim nga ana e tyre është fakti që përfaqësuesit e një shumice myslimanësh nuk lejojnë asnjë pakicë jobesimtarësh t'i pyesin për ndonjë justifikim rreth besimit të tyre.⁹

9. Vërejtje të ngjashme mund të jenë të vlefshme edhe për shoqëritë joislame. Për shembull, shoqëritë komuniste mund të mos e konsiderojnë si jodemokratik çdo pranim joskeptik të parimeve të komunizmit. Ajo çka shkon në kundërshtim me parimet demokratike është një lloj përgjegjësie

Për sa i përket çdo gjykimi nëse u është dhënë apo jo liri e mjaftueshme kundërshtarëve, ka të bëjë me të njëjtët njerëz që e konsiderojnë Demokracinë si sinonim i të mosbesuarit në një shkollë mendimi.

e jokomunistëve jashtë (dhe e disa kundërshtarëve brenda vendit), të cilët mund të pyesin për justifikimin e besimit dhe veprimet komunist (mund të përmendim p.sh., *Perden e Hekurt* ose pengesat për një bashkëjetesë të mirë me fqinjët jokomunistë).